

ГОРАН ИВАНЧЕВИЋ*

ЈП „Урбанизам”

Завод за урбанизам

Нови Сад

УДК 342.8(497.113):31“2012“

Прегледни рад

Примљен: 28.08.2014

Одобрен: 23.09.2014

СОЦИОДЕМОГРАФСКИ КОРЕЛАТИ ИЗБОРНОГ ПОСТИГНУЋА НА ИЗБОРИМА ЗА ПОСЛАНИКЕ У СКУПШТИНУ АП ВОЈВОДИНА 2012.

Сажетак: У оквиру рада најпре су разматране предности и недостаци тзв. социодемографског приступа, као истраживачке парадигме. Затим су анализиране културне, етничке, уставно-правне и политичке специфичности АП Војводине као подсистема политичког система републике Србије. Прегледом литературе констатован је упадљив дефицит емпиријских истраживања која за свој предмет имају изборне резултате на изборима за посланике у скупштини АП Војводине. Потом су, на основу систематизованих, јавно доступних података емпиријски испитивани потенцијани социодемографски предиктори изборног постигнућа изборних листа које су на последњим изборима за посланике у скупштини АП Војводине оствариле парламентарни статус. Сет независних варијабли чинили су следећи социо-демографски показатељи на нивоу општина: узрасна структура становништва, национална припадности становништва, образовни статус становништва, ниво писмености становништва, брачни статус женског становништва старијег од 15 година, број живорођене деце и структура запослених у правним лицима по секторима. Од техника за статистичку анализу података коришћен је продукт-момент коефицијенти корелације.

Кључне речи: изборни резултати, АП Војводина, социодемографски приступ, продукт-момент коефицијенти корелацији

Увод

Научно-истраживачка продукција која за свој предмет има изборно понашање бирача обимна је и има дугу традицију како у свету тако и

---

* ivancevic@yahoo.com

код нас. Изборно понашање је ужи појам од политичког понашања, јер подразумева понашање везано за избор политичке странке. На бази екстензивне емпиријске грађе дефинисани су модели изборног понашања, који разматрају основне детерминанте политичког избора. Постоји већи број модела изборног понашања. Они се могу класификовати на различите начине. Један од главних критеријума за класификацију је природа и функција варијабли које се наводе као доминантне детерминанте изборног понашања. Први је социодемографски концепт изборног понашања, који се фокусира на социодемографске варијабле и њихов утицај на изборно понашање. Други концепт можемо назвати психолошким, јер укључује психолошке карактеристике гласача као важне детерминанте изборног понашања. У оквиру психолошких детерминанти испитује се страначка идентификација (модел страначке идентификације), дакле афективне детерминанте изборног понашања или политички ставови (когнитивни модели), дакле когнитивне карактеристике гласача. Основна претпоставка првог приступа је постојање социодемографских група код којих постоји правилност у изборном понашању, тј. групе људи са истим социодемографским карактеристикама понашају се хомогено. Социодемографски приступ био је доминантан почетком века. У студијама тада најугицајних истраживача Берелсона и Лазарсфелда (Berelson et al., 1966; Lazarsfeld et al., 1968) разматране су социодемографске детерминанте изборног понашања, и оне представљају зачетак модерних испитивања јавног мњења и изборног понашања.

Приликом разматрања методских и теоријских одлика социодемографског модела у литератури (Милошевић, 1997) се наводе одређене компаративне предности и недостаци. Социодемографски приступ у изучавању изборног понашања указује на везе између социодемографских варијабли и изборног понашања, при чему је таква повезаност потврђена у бројним истраживањима. Социодемографски приступ иницира квантитативна и систематична изучавања изборног понашања. Савремена политичка социологија и психологија су готово искључиво засноване на квантитативним истраживањима. Недостаци социодемографског приступа огледају се у следећем: Социодемографски концепт је дескриптивног типа, јер описује везе између изборног понашања и социодемографских група, али их не објашњава. "Не гласа неко за партију X зато што је средњих година, већ због тога што су одређене политичке преференције чешће у тим него у неким другим годинама, али не због старости као биолошке чињенице, већ због одређених, на пример, социо-психолошких разлога" (Михајловић, 1991, стр.38). Зашто се социодемографске групе хомогено опредељују за одређене политичке стран-

ке? Уколико и постоје објашњења, онда она нису кохерентна и хомогена међу ауторима овог приступа. У социодемографском приступу варијабле нису јасно дефинисане по њиховој функцији. Могуће је да социодемографске варијабле на изборно понашање утичу индиректно, посредно. Можда оне делују преко интервенишућих варијабли, које нису дефинисане у овом приступу. Нужна претпоставка овог приступа је да постоје јасно издиференциране странке које заступају интересе тачно одређених друштвених група. У реалности не постоје нигде тако јасно интересно издиференциране странке, које би заступале интересе и претендовале на гласове само одређених друштвених група.

У истраживањима изборног понашања у Србији доминантан је социодемографски приступ. Варијабле које се најчешће анализирају су: припадност етничким, образовним, генерацијским, верским и социјалним групама. Варијабле које у значајној мери детерминишу политички избор у Србији (Бранковић, 1995) су: степен образовања (са порастом степена образовања смањује се распрострањеност провладине, а повећава опозициона оријентација), стамбени статус (провладина оријентација је најбројнија код грађана са друштвеним станом), генерацијске разлике (старији грађани подржавају провладину, док млађи опозициону политичку оријентацију), радни статус (СПС подржавају запослени у друштвеном сектору, док су незапослени и запослени у приватном сектору опозиционо оријентисани), национално опредељење (већина грађана се опредељује за странке које заступају њихов национални интерес). Од свих споменутих варијабли најјача је повезаност изборног опредељења са националном припадношћу (Бранковић, 1992).

Иако су домаћи радови која потпадају под ову истраживачку парадигму релативно бројни, приликом претраживања литературе упадљив је недостатак публикација које се тичу социодемографских детерминанти изборног опредељења бирача у Војводини. Ова чињеница је нарочито занимљива када се узме у обзир да је Војводина као географски, уставно-правни и политички ентитет по много чему специфична и идиосинкратична.

Аутономна покрајина Војводина представља специфичан ентитет у оквирима Републике Србије. Ова теза се заснива на чињеници да АП Војводина ужива посебан уставно-правни положај у односу на остатак Србије. Оваква чињеница, у великој мери утиче на све значајне сфере попут: политичког, економског, културног, верског и др. живота, па се може рећи да су због наведеног, током времена, установљени и специфични друштвено-политички односи на релацији република – покрајина.

Историографија располаже бројним подацима о догађајима који су током протеклих времена обележили вишенационални и мултиконфесионални простор Војводине утичући на то, да се формирају односи оплемењени, али истовремено и обременјени комплексним везама и разликама, које су произвеле одређене специфичности. Свака од тих специфичности у битној мери је утицала на настанак и функционисање политичких институција и система, као и на настанак подсистема који делују на овом политичком простору

„Политички систем, или режим, шири је појам, који обухвата не само механизам власти и државних институција већ и структуре и процесе преко којих делују на друштво у целини. У ствари политички систем је подсистем већег друштвеног система. „Систем“ је по томе што постоје међуодноси у оквиру сложене целине, а „политички“ по томе што се они тичу расподеле моћи, богатства и ресурса у друштву.“ (Хејвуд, 2004) Подсистем је систем који је део неког већег система, односно, систем који делује као група независних, међусобно повезаних елемената који чине једну целину. Партијски систем Србије, поседује једну од специфичности на делу свог политичког простора, то је „партијски подсистем у Војводини“, који испољава поједине специфичности, и који је инкорпориран у целовит систем у оквиру кога делује. Управо поједине специфичности које детерминишу дистинктан однос на релацији „систем – подсистем“, јесу релације на којима егзистирају условно речено разлике које називамо специфичностима. Термин „подсистем“ адекватно осликва део целине која ће бити у фокусу нашег рада, из разлога, постојања специфичне каузалности настанка и развоја „система“ и „подсистема“ са аспекта одређених демографских специфичности у оквирима Војводине као подсистема. Дакле, укореењеност партијског подсистема у Војводини у партијски систем Србије има историјски карактер, нормативно је дефинисан, институционално заокружен, а са политичког аспекта је легалан и легитиман. Стога партијски подсистем у Војводини, представља политички простор који има карактер „подсистема“, јер испољава одређене специфичности у односу на преостали простор целовитог партијског система Србије. Такође, овај подсистем има и своју функционалну примену у расподели власти, преко формираних институција на које су пренете одређене надлежности, па је и то један од разлога због кога се политички подсистем у Војводини преко институција система може етаблирати као „подсистем“ политичког система Србије.

Генезу развоја партијског подсистема у Војводини, пратило је питање аутономије Војводине, на темељу кога је партијска сцена у овој

српској покрајини развијана. Ови, условно речено, расцепи настали су након уставних промена доношењем Устава Републике Србије 1990. године (Службени гласник, 1990). Овим догађајима, претходили су “груби радови” започети 1988. године, на рушењу аутономије Војводине. Серијом одржаних „антиаутономашких“ митига, организованих широм Војводине од стране тадашњег режима.

Након тих догађаја уследио је потпуно логичан, готово рефлексан одговор и реакција појединих „војвођанских“ политичара, којима је овим поступком и распадом претходног Савеза комуниста и Социјалистичког савеза радног народа, (чији су кадрови и инфраструктура искориштени једним делом за формирање „нове политичке елите“), створено плодно тле и отворен простор на политичком небу Војводине, за „сејање“ идеја почев од различитих облика аутономије Војводине, федерализације Србије, па све до идеја издвајања Војводине из састава тадашње државе односно, из састава Србије. Насупрот таквим идејама тадашњи режим, се залагао за централизацију свега онога, што је претходних година децентрализовано. „Незадрживи распад владајућег режима 1989/1990.године у СФРЈ није означио – као ни у другим земљама „реалног социјализма“ у центарлној и југоистичној Европи – нестанак „старог друштва“, које је у скоро неизмењеном облику постала основа деловања кључних политичких институција плуралистичког поредка: политичких партија, парламената, слободних избора, независних медија“ (Гоати, 2007).

Сви процеси који су се догађали у оквиру политичког система Србије, паралелно су се одвијали и у АП Војводини (АПВ). У оквирима тог политичког простора истодобно је стваран политички подсистем са особеним карактеристикама партијског и изборног система, који су се разликовали у односу на истоветне системе, у оквиру којих су функционисали. Ове разлике су се углавном тичале, различитих гледишта политичких актера, о појединим политичким питањима попут: уставно – правног положаја Војводине, затим економских као и многих других питања, која се константно пласирају (углавном као она која је неопходно решавати) од стране готово свих актера на политичкој сцени Војводине, односно, Србије.

Историјско наслеђе политичких институција определило је функционисање подсистема, који је деловао у оквирима система на нивоу државе, при чему је по принципу спојених судова долазило до преливања политичких деловања, што је опет узроковало одређене интеракције које су се одражавале на целокупан систем. Ова каузалност управо је изнедрила одређене карактеристике, које су утицале на развој односа

унутар политичког система Србије и унутар политичког подсистема Војводине. У Војводини је од момента увођења вишепартизма развијен партијски подсистем, који се заснивао на већем броју партија, које су деловале унутар њега, у односу на остале делове Србије. Разлоге таквог начина политичког деловања у Војводини, треба потражити у присуству готово свих партија, које су деловале и које делују у оквиру партијског система Србије, као и партија које су изворно војвођанске – регионалних партија и партија националних заједница. Овако велики број партија утицао је на динамичност партијског система, који је мултиплицирао велики број различитих организација блиских политичком деловању, које су такође у битној мери креирале и креирају политичку сцену Војводине. Присуство великог броја политичких субјеката, утицало је и на формирање специфичних политичких институција, као и стварање шире платформе за изношење и примену политичких идеја.

Постојање специфичних војвођанских политичких институција на челу са Скупштином АП Војводине и Владом АП Војводине, наводе на логичан закључак да се у Војводини одржавају избори за посланике у Скупштину АП Војводине и да се након одржаних избора формира Влада АП Војводине, односно, да се конституише владајућа већина са једне и опозиција са друге стране. Скупштина АП Војводине, доноси Статут АП Војводине, усваја Буџет АП Војводине, доноси Одлуку о избору посланика за Скупштину АПВ, Одлуку о изборним јединицама за избор посланика у Скупштину АПВ и др. Председник Скупштине АП Војводине, доноси одлуку о расписивању избора за Скупштину АП Војводине. Ове и многе друге специфичности су утицале на формирање изборног система у Војводини, који се разликовао у односу на изборни систем Србије. Наиме, избор посланика за Скупштину АП Војводине, која броји укупно 120 посланика, одржавао се почев од првих избора након увођења вишепартијског система у Србији по већинском изборном систему у различитим модалитетима овог система (на изборима 1992. године кориштен је двокружни већински систем са два кандидата у другом кругу; на изборима одржаним у периоду децембар/јануар 1992/93. коришћен је једнокружни већински систем; на изборима 1996. и 2000. године, био је на снази већински двокружни систем са три кандидата у другом кругу). Наредни избори (2004.; 2008. и 2012. године) (Скупштина АП Војводине, 2012) одржани су по комбинованом изборном систему, који је омогућавао да се из сваке, од укупно 45 војвођанских општина, изабере најмање један посланик (Одлуком Скупштине АП Војводине од 6. јуна 2014. године, донета је покрајинска скупштинска Одлука о избору посланика у Скупштину АПВ, којом је укинута

конбиновани, и уведен је пропорционални изборни систем, са једном изборном јединицом), (Службени лист АПВ, 2014). На изборима за Скупштину АПВ, 60 посланика се бирало по пропорционалном, а друга половина од 60 посланика по већинском двокружном изборном систему, по коме, ако се у првом изборном кругу не изабере посланик односно, ако ни ти један од кандидата не освоји више од 50% гласова изашлих бирача, у други изборни круг одлазе два првопласирана посланика из првог круга. Републички избори одржавају се по пропорционалном изборном систему, при чему је Србија једна изборна јединица у оквиру које се бира укупно 250 Народних посланика, колико броји сазив Скупштине Србије.

Метод

У контексту овог изборног циклуса, проучаване су интеркорелације социо-демографских обележја војвођанских општина с једне, и изборних резултата које су изборне листе оствариле у истим са друге стране.

Што се методолошког опредељења тиче, коришћен је приступ карактеристичан за емпиријска истраживања дескриптивног и експлоративног типа. За потребе овог рада коришћени су јавно доступни, систематизовани подаци. Предности оваквог приступа се огледају у следећем. Наиме, јавно доступни подаци су објективнији у односу на податке који би се прикупљали неким другим, нпр. упитничким приступом. Осим тога, омогућава се потпуна репликабилност спроведеног поступка. Затим, овај приступ који подразумева прикупљање и сређивање већ доступних, јавних података одликује се изразитом економичношћу. Коначно, уколико се користе јавно доступни подаци не постоје ограничења у вези са потенцијалним угрожавањем приватности испитиваних субјеката. Такође се избегавају тешкоће у мотивисању испитаника на сарадњу са испитивачем, проблем осипања узорка, питање веродостојности одговора итд. Основне слабости оваквог методолошког опредељења се огледају у немогућности закључивања о каузалним односима између испитиваних варијабли, као и у томе што се подаци ове врсте односе на ниво општина, а не појединачних субјеката. У том смислу, оваква оријентација је кориснија за генерисање нових, него за тестирање постојећих хипотеза.

Када је о изворима података реч, коришћени су званични изборни резултати објављени од стране Покрајинске изборне комисије (Покра-

јинска изборна комисија, 2014), као и референтни социо-демографски индикатори преузети из публикација које је објавио Републички завод за статистику (Републички завод за статистику, 2012), на основу пописа становништва.

Један од основних истраживачких циљева овог рада јесте интенција да се идентификују детерминанте изборног постигнућа релевантних политичких странке у Војводини, са аспекта њихове парламентарне заступљености. У вези с тим, одлучено је да се у нацрт истраживања у својству зависних варијабли укључе проценти освојених гласова оних изборних листе које су прешле изборни цензус. Сет независних варијабли чине следећи социо-демографски показатељи на нивоу општина: узрасна структура становништва, национална припадности становништва, образовни статус становништва, ниво писмености становништва, брачни статус женског становништва старијег од 15 година, број живорођене деце и структура запослених у правним лицима по секторима.

Статистичка обрада података реализована је у софтверском пакету IBM SPSS Statistics верзија 21, док је графичка репрезентација и визуализација резултата спроведена помоћу програма Microsoft Office Excel 2007. Од техника за статистичку анализу података коришћен је продукт-момент коефицијенти корелације (Пирсонов коефицијент).

Резултати

	Избор за бољу Војводину	Лсв	Срс	Покре- нимо Вој- водину	Дсс	Спс- Пупс- Јс- Сдпс	Свм
Срби	-0,28	-0,05	0,72	0,8	0,63	0,58	-0,81
Албанци	-0,02	-0,04	-0,51	-0,43	-0,47	-0,58	0,64
Бошњаци	0,08	0,15	-0,04	-0,03	0,05	-0,07	-0,03
Бугари	0,03	0	-0,07	0,23	0,03	0,23	-0,23
Буњевци	-0,07	0,13	-0,19	-0,19	0,03	-0,23	0,21
Власи	0,08	-0,16	-0,13	0,22	-0,04	0,1	-0,09
Горанци	-0,2	0,21	-0,04	0	0,25	-0,08	-0,02
Југословени	-0,1	0,26	-0,1	-0,14	0,04	-0,21	0,12
Мађари	0,08	-0,22	-0,61	-0,71	-0,59	-0,64	0,98
Македонци	0,02	0,15	-0,08	-0,01	0	0,08	-0,14
Муслимани	-0,02	0,11	0,05	0,05	-0,03	0,06	-0,05
Немци	-0,1	0,06	0,29	0,07	0,17	0,29	-0,26

Роми	0,22	-0,18	-0,1	0,06	-0,22	0,14	-0,06
Румуни	0,34	0,14	-0,18	-0,12	0,05	0,23	-0,19
Руси	-0,11	0,02	0,19	0,37	0,34	0,29	-0,43
Русини	-0,13	-0,07	0,1	0,08	0,25	0,24	-0,14
Словаци	0,38	0,46	-0,14	-0,11	-0,19	-0,16	-0,18
Словенци	-0,07	0,27	-0,02	0	-0,04	0,11	-0,14
Украјинци	-0,09	-0,13	0,11	0,08	0,33	0,25	-0,15
Хрвати	-0,09	0,07	0,34	-0,02	0,27	0,08	-0,11
Црногорци	-0,19	-0,24	-0,11	-0,07	0,01	0,24	0,1
Остали	-0,12	0,06	-0,13	-0,11	-0,02	0,23	-0,04
Не желе да се изјасне	-0,13	0,32	-0,03	-0,13	0,02	-0,01	-0,05
Изјаснили се у смислу регионалне припадности	-0,36	0,44	0,1	0,32	0,05	0,13	-0,28
Непозната националност	0,03	0,07	-0,3	-0,11	-0,23	0,02	0,08

Табела 1. Корелације националне припадности становништва и резултата избора за посланике у Скупштину АП Војводине 2012. по пропорционалном систему на нивоу општина (маркирани су продукт-момент коефицијенти за $p < 0,05$)

Установљена је статистички значајна позитивна корелација између изборног резултата коалиције окупљене око Дс и степена заступљености словачке и румунске националне мањине у војвођанским општинама, што значи да Дс већу подршку бирача ужива у срединама за које је карактеристично веће присуство ове две етничке групе. Постоји статистички сигнификантна и изразито висока позитивна корелација између изборног резултата Свм и степена заступљености мађарске етничке заједнице. Високи степен заступљености Срба у етничкој структури становништва по општинама позитивно корелира са изборним резултатом листа Покренимо Војводину, Срс, Дсс-Нс и Спс-Пупс-Јс-Сдпс. За ове четири изборне листе је још карактеристично и да су лошији изборни резултат забележиле у општинама са већим постотком мађарске и албанске националне мањине у етничкој структури становништва. Занимљив налаз је и да листе Покренимо Војводину и Дсс нешто већу подршку бирача уживају у општинама са већом релативном заступљеношћу руске националне мањине, док је са друге стране, у оваквим локалним срединама Свм остварио слабије изборне резултате.

	Избор за бољу Војводину	Лсв	Срс	По-кре-нимо Војводину	Дсс	Спс-Пупс-Јс-Сдпс	Свм
Без школске спреме	-0,01	-0,13	0,38	0,45	0,19	0,38	-0,43
Непотпуно основно образовање	0,35	-0,2	-0,28	-0,21	-0,44	-0,16	0,3
Основно образовање	0,4	0,06	-0,39	-0,35	-0,49	-0,16	0,25
Средње образовање	-0,44	-0,08	0,48	0,34	0,52	0,26	-0,31
Гимназија	-0,11	0,22	-0,04	-0,02	-0,05	0,16	-0,11
Средње стручне школе у трајању краћем од 4 год.	-0,33	-0,23	0,62	0,3	0,3	0,15	-0,17
Средње стручне школе у трајању од 4 год.	-0,35	-0,03	0,3	0,32	0,57	0,23	-0,32
Специјализација после средњег образовања	-0,13	-0,07	-0,36	-0,32	0,04	-0,33	0,43
Више образовање	-0,1	0,19	-0,19	-0,11	0,16	-0,16	0,08
Високо образовање	-0,18	0,28	0	0,04	0,23	-0,09	-0,08
Непознато образовање	-0,06	-0,06	0	0,05	-0,19	-0,03	0,01

Табела 2. Корелације образовног статуса становништва и резултата избора за посланике у Скупштини АП Војводине 2012. по пропорционалном систему на нивоу општина (маркирани су продукт-момент коефицијенти за $p < 0,05$)

Када се анализирају релације између образовне структуре становништва са једне и изборних преференција истог са друге стране, могу се уочити следеће правилности: не постоји статистички значајна корелација између изборног резултата Лсв и образовног статуса, тј. Лсв је на овим изборима уживала уједначен степен подршке у свим образовним категоријама становништва. Када је реч о изборном резултату Свм, ка-

раактеристично је да ова листа ужива мању подршку бирача у оним општинама у чијој образовној структури постоји већи удео становништва без школске спреме, те са средњим образовањем у трајању краћем од 4 године, док у местима где постоји већи постотак становника из категорије оних са специјализацијом после средње школе, ова листа остварује боље изборне резултате. Срс је више гласова освојила у општинама са већим степеном заступљености становништва са трогодишњим и четворогодишњим средњим стручним образовањем, као и без школске спреме, а мање у оним срединама у чијој образовној структури доминирају особе са основним образовањем, као и оне са специјализацијом после средње школе. Кореспондентан корелациони образац је карактеристичан и за изборну листу Покренимо Војводину. Наиме, коалицији окупљеној око Снс је веће поверење бирача указано у оним општинама у којим је присутан већи постотак становништва без школске спреме, те са средњим стручним образовањем у трајању од 4 и краћем од 4 године. Насупрот томе, у локалним срединама у чијој образовној структури доминирају особе са завршеном специјализацијом након средњег образовања, уочава се тенденција да ова листа ужива мању подршку бирача. Изборни резултат листе окупљене око Дс је утолико бољи уколико у образовној структури општине већи удео становништва чине особе са основним или непотпуним основним образовањем. Слабију подршку бирача пак, лиса Избор за бољу Војводину је остварила у општинама са већом релативном заступљеношћу особа са завршеним средњим стручним школама, како четворогодишњим, тако и у трајању краћем од 4 године. Када је реч о међузависности изборног резултата Дсс и образовног статуса становништва у респективним општинама, могуће је уочити следеће тенденције: изборни резултат Дсс је на овим изборима у негативној корелацији са степеном заступљености особа са непотпуним основним и основним образовањем. С друге стране пак, у општинама у чијој је образовној структури становништва присутан већи постотак особа са завршеним средњим стручним школама, Дсс је остварио сразмерно већу подршку бирача. Када је у питању степен поверења који су бирачи указали коалицији Спс-Пупс-Јс-Сдпс, специфично је да у срединама са већом релативном заступљеношћу становништва најнижег образовног статуса (без школске спреме), ова листа остварује бољи изборни резултат, док у општинама које карактерише веће присуство становништва из категорије завршене специјализације након средње школе, коалиција окупљена око Спс забележила лошији изборни резултат.

	Избор за бољу Војводину	Лсв	Срс	Покренимо Војводину	Дсс	Спс-Пупс-Јс-Сдпс	Свм
Бр. Неписмених	0,05	-0,18	0,22	0,35	0,05	0,33	-0,31
Неписмени стари 10 до 14 година	0,21	-0,06	-0,35	-0,2	-0,27	-0,12	0,22
Неписмени стари 15 до 19 година	0,16	-0,14	-0,31	-0,12	-0,21	0	0,16
Неписмени стари 20 до 34 година	0,2	-0,07	-0,4	-0,23	-0,29	0,01	0,19
Неписмени стари 35 до 49 година	0,15	-0,06	-0,28	-0,14	-0,3	-0,01	0,15
Неписмени стари 50 до 64 година	0,11	-0,07	-0,01	0,18	-0,27	0,14	-0,07
Неписмени стари 65 и више година	-0,1	-0,19	0,62	0,63	0,41	0,47	-0,6

Табела 3: Корелације нивоа писмености становништва и резултата избора за посланике у Скупштини АП Војводине 2012. по пропорционалном систему на нивоу општина (маркирани су продукт-момент коефицијенти за $p < 0,05$)

Када се анализирају релације између писмености становништва по узрасним категоријама са једне и изборних резултата који су оствариле изборне листе са друге стране (табела 9.), могу се уочити следеће правилности: што је мање најстаријих неписмених грађана у припадајућим општинама, то је изборни резултат листе Свм бољи. С друге стране, у општинама у којим је удео неписменог становништва старијег од 65 година већи, изборне листе Срс, Покренимо Војводину, Дсс и Спс-Пупс-Јс-Сдпс освојиле су више гласова. Насупрот томе, ове четири листе су слабије резултате постизале у оним општинама у којим је заступљеније неписмено становништво узраста од 10 до 14 година. У оваквим општинама пак, листе Свм и Избор за бољу Војводину задобиле су већу подршку бирача. Када се анализирају корелације између опште стопе неписмености по општинама и изборних резултата које су изборне листе оствариле, уочавају се аналогни трендови. Наиме, у општинама са

мањим процентом неписменог становништва, боље изборне резултате је забележила листа Свм, док су у општинама са већом стопом неписмености, коалиције окупљене око Снс и Спс оствариле већу подршку бирача.

	Избор за бољу Војводину	Лсв	Срс	По-кренимо Војводину	Дсс	Спс-Пупс-Јс-Сдпс	Свм
Неудата	-0,38	0,01	0,07	0,35	0,23	0,36	-0,26
Удата	0,13	0,02	0,35	0,22	0,25	-0,11	-0,27
Удовица	0,31	-0,13	-0,2	-0,36	-0,38	0,02	0,26
Разведена	-0,09	0,15	-0,42	-0,42	-0,23	-0,44	0,5
Непознат брачни статус	0,18	-0,05	-0,13	-0,14	-0,14	0,16	0,04

Табела 4. Корелације брачног статуса женског становништва и резултата избора за посланике у Скупштину АП Војводине 2012. по пропорционалном систему на нивоу општина (маркирани су продукт-момент коефицијенти за $p < 0,05$)

Анализирајући односе између брачног статуса жена и изборних резултата, могу се уочити следеће закономерности: за општине са већим постотком неудатих жена је карактеристично да листе Покренимо Војводину и Спс-Пупс-Јс-Сдпс остварује нешто боље изборне резултате, док коалиција окупљена око Дс у оваквим срединама осваја сразмерно мање гласова. Раније у тексту изнета је хипотеза да је оваква правилност последица ефекта старосне структуре припадајућих општина. У прилог такве претпоставке иду и налази специфични за овај изборни циклус. Наиме, установљено је да број освојених гласова листа Избор за бољу Војводину и Свм линеарно расте, а листе Покренимо Војводину и Дсс опада у функцији узраста. Чињеница да повећана заступљеност удовица у структури становништва по општинама позитивно корелира са изборним резултатом листе коју је предводила Дс, додатно верификује ову хипотезу.

У општинама са већим уделом разведених жена у структури становништва листа Свм је остварила већу подршку бирача, док су Срс и Покренимо Војводину у таквим срединама забележиле лошије изборне резултате. Сличан тренд је регистрован и приликом анализе изборних резултата у претходна два изборна циклуса, а као објашњење је понуђена хипотеза о варијацији степена еманципације жена у функцији образовног статуса.

	Избор за бољу Вој- водину	Лсв	Срс	Покре- нимо Вој- водину	Дсс	Спс- Пупс- Јс- Сдпс	Свм
Није рађала	-0,34	0,11	0,14	0,22	0,31	0,08	-0,17
Свега рађале	0,34	-0,11	-0,14	-0,22	-0,31	-0,08	0,17
Родила 1 дете	0,03	0,25	-0,42	-0,48	-0,19	-0,48	0,5
Родила 2 детета	0,11	0,03	0,47	0,3	0,3	0,2	-0,46
Родила 3 детета	-0,13	-0,3	0,18	0,29	0,05	0,37	-0,22
Родила 4 детета	-0,03	-0,17	0,05	0,19	-0,05	0,3	-0,16
Родила 5 и више деце	-0,02	-0,19	-0,04	0,3	-0,13	0,15	-0,12
Просечан бр. живорођене деце	-0,05	-0,26	0,2	0,38	0,04	0,38	-0,31

Табела 5. Корелације броја живорођене деце и резултата избора за посланике у Скупштину АП Војводине 2012. по пропорционалном систему на нивоу општина (маркирани су продукт-момент коефицијенти за $p < 0,05$)

Увидом у табелу 11. у којој су приказане корелације између броја живорођене деце и броја гласова који су изборне листе оствариле по општинама, могуће је уочити следећу закономерност: у срединама са већом стопом наталитета, коалиције окупљене око Снс и Спс су оствариле боље, а листа Свм лошије изборне резултате. Овај налаз је такође у великој мери конзистентан са резултатима анализе изборних резултата из 2008. и 2004. године, а могао би се такође објаснити модераторским дејством образовног фактора. Наиме, разматрајући корелације између стопе неписмености и респективног изборног резултата које су оствариле политичке опције на изборима 2012., установљено је да у општинама са мањим процентом неписменог становништва, боље изборне резултате бележи листа Свм, док су у општинама са већом стопом неписмености, коалиције окупљене око Снс и Спс оствариле већу подршку бирача. У овом контексту, када се има у виду да су варијабле стопа наталитета и удео неписменог становништва у позитивној корелацији, овакво објашњење се чини плаузибилно.

Дискусија резултата и закључак

На изборима одржаним 2012. године у општинама са већим степеном заступљености категорија становништва са основним и непотпуним основним образовањем, као и оног старијег од 70 година, ова поли-

тичка опција је остварила боље изборне резултате. Из области развојне психологије личности познато је да су старији људи у поређењу са млађима конзервативнији и мање отворени ка новом искуству, па сами тим и према политичким новитетима и променама. Будући да је Дс током 12 година које су претходиле одржавању ових избора, у континуитету претстављала стожер око којег је конституисана владајућа већина у покрајини, умесним се чини претпоставити да је управо овај социопсихолошки чинилац условио овакву специфичност. Аналогни налази су добијени и у студијама које су се бавиле узрасним и образовним детерминантама изборне преференције према Спс 2000. године. За изборни резултат који је Дс остварила у сва три изборна циклуса након 2000. године, карактеристично је да у општинама са већом заступљеношћу румунске, а нарочито словачке националне мањине, ова политичка странака бележи сразмерно већи степен подршке бирача. Овакав налаз би се могао објаснити чињеницом да ове две етничке групе, за разлику од нпр. мађарске етничке заједнице, нису имале формиране националне савете, као ни аутентичне кандидате који би их политички репрезентовали, те су се на изборима опредељивали за ону политичку опцију коју су перципирали као најмање удаљену. У њиховом случају то је доминантно била Дс.

Корелација између изборног резултата који је 2012. године остваривала Свм и степена заступљености мађарске националне мањине у војвођанским општинама је готово савршена (продукт-момент коефицијент корелације је 0,99). На основу овога се може закључити како се мађарска етничка заједница изборно опредељивала готово у потпуности према националном критеријуму, при чему је Свм у том смислу обезбедио неприкосновену позицију.

Високи степен заступљености Срба у етничкој структури становништва по општинама позитивно корелира са изборним резултатом Срс, Дсс и Спс на изборима 2012. Пошто висок степен етничке хомогености доследно прати бољи изборни резултат ових политичких партија, може се закључити да је у перцепцији бирача уз ове странке била везана национална конотација.

Конзистентан налаз је и да у општинама са мањим процентом неписменог становништва, боље изборне резултате остварују Свм и коалиција Лсв, док су у општинама са већом стопом неписмености Срс, Дсс и Спс уживају већу подршку бирача. Лсв већу подршку ужива у срединама са старијим, док Срс боље изборне резултате остварује у општинама са млађим становништвом. Такође, у срединама са већом стопом наталитета, коалиције окупљене око Срс и Спс су остваривале боље, а

листа Свм лошије изборне резултате. Могући генератор оваквих дистинкција могао би бити и ефекат смањеног наталитета међу резиденцијалним становништвом и повећаног наталитета међу становништвом које је у Војводину насељено путем миграција током ратних збивања деведесетих година. Ипак, ову хипотезу би требало проверити у неком од будућих истраживања. Налаз који се доследно понавља у сва три изборна циклуса одржана након 2000. године је и да у општинама са већим уделом разведених жена у структури становништва листе Свм и Заједно за Војводину остварују већу подршку бирача, док Срп и Спс у таквим срединама бележе лошије изборне резултате. Као објашњење је понуђена хипотеза о варијацији степена еманципације жена у функцији образовног статуса.

Литература:

1. Branković, S.G. (1995) Serbia at war with itself - political choice in Serbia 1990-1994. Belgrade: Sociološko društvo Srbije
2. Branković, S.G. (1992) Determinante političkog javnog mnjenja u Srbiji. u: Pečujlić Miroslav, Milić Vladimir i dr. (ur.) Rađanje političkog javnog mnjenja i stranaka u Srbiji, Beograd: Institut za političke studije / IPS - Centar za javno mnjenje
3. Berelson, B.R., Lazarsfeld, P.F., Mcphee, W.N. (1966) Voting: A study of opinion formation in a presidential campaign. Chicago, itd: University of Chicago Press
4. Đorđević-Milošević, J. S. (1997) Osnovni pristupi u proučavanju izbornog ponašanja. *Psihologija*, 30(3), 279-294.
5. Goati, V. (2007), Političkepartije i partijskisistemi, Studio MOUSE, Podgorica, str. 255
6. Hejvud E. (2004) Politika, Beograd, Klio, str. 51
7. Lazarsfeld, P.F., Berelson, B., Gaudet, H. (1968) The people's choice. New York, itd: Columbia University Press
8. Republika Srbija (2011) Republički zavod za statistiku. Konačni rezultati popisa.
9. Službeni list APV 23/2014
10. Ustav Republike Srbije (1/1990), Službeni glasnik RS
11. Pokrajinska izborna komisija <http://pik.skupstinavojvodine.gov.rs>

SOCIO-DEMOGRAPHIC CORRELATES OF ELECTION ACHIEVEMENTS IN ELECTIONS FOR DEPUTIES IN THE ASSEMBLY OF THE AUTONOMOUS PROVINCE OF VOJVODINA 2012.

Summary: In the paper were firstly discussed the advantages and disadvantages of so called sociodemographic approach, as research paradigms. Then were analyzes the cultural, ethnic, constitutional, legal and political specificities of AP Vojvodina, as a subsystem of the political system of the Republic of Serbia. A review of the literature identified glaring deficit of empirical research as their object the election results in the elections for deputies to the Assembly of AP Vojvodina. Then, on the basis of systematic, publicly available data sociodemographic predictors of prospective electoral achievements, electoral which in the latest elections for deputies to the Assembly of the Autonomous Province achieved parliamentary status were empirically tested. Set of independent variables consisted of the following socio-demographic indicators at the municipal level: age distribution of the population, the national affiliation of the population, the educational status of the population, the level of literacy of the population, marital status of the female population older than 15 years, the number of live births and the structure of employment in legal entities by sector . The techniques for the statistical analysis were performed using the product-moment correlation coefficients.

Key words: election results, AP Vojvodina, socio-demographic approach, product-moment correlation coefficients